

'De stam Benjamin' (1962).
Litho van een van de twaalf
glas-in-loodramen van het
Hadassah Ziekenhuis in
Jeruzalem.

De kleuren van de kunstenaar

Het werk en wij-gevoel van Marc Chagall

Tekst Marloes de Moor | Beeld Galerie Iris & Schriek

Marc Chagall (1887-1985) heeft nooit iets over zijn eigen werk willen vertellen. Galeriehouder Martijn Schriek weet desondanks 'honderden verhalen'. Een kennismaking met de kunstenaar die niet alleen kon zijn.

Vredig dobberen ze in de Amsterdamse Spiegelgracht. Marc Chagall met Belle aan de ene en Vava aan de andere kant. De drie bootjes liggen daar niet voor niets. Ze flankeren het aangrenzende grachtenpandje van Galerie Iris & Schriek. Daar huizen honderden grafische werken van Chagall. Galeriehouder Martijn Schriek, eerder acht jaar werkzaam als scheepsbouwer op de NDSM-werf, bouwde de bootjes zelf in opdracht van de vorige eigenaar van de galerie.

Bezoekers zijn vaak verbaasd als ze de zaak binnenstappen: 'Hoe is het mogelijk dat zo'n klein keldertje zo'n grote kunstcollectie herbergt?'. Want naast een royale greep uit het werk van Chagall heeft Schriek ook kunstenaars als Henri Matisse, Salvador Dalí, Joan Miró, Karel Appel en Bram van Velde in zijn verzameling. Schriek kan ze bijlange na niet allemaal kwijt aan de muur.

'Achterin de winkel en in laden heb ik honderden litho's, etsen en houtsneden. In de kunstboeken en catalogi kunnen klanten genummerde afbeeldin-

gen bekijken. Als ze een bepaald werk willen zien, haal ik dat uit de la tevoorschijn.' Dat is het praktische gedeelte, maar hij maakt zijn bezoekers vooral enthousiast aan de hand van de vele meeslepende verhalen die toegang bieden tot Chagalls werk. Niet zelden gingen klanten pas echt voor de bijl toen zij de droomachtige interpretatie hoorden die Schriek aan het door hen uitgezochte werk gaf.

Fascinatie

Zijn bevoegenheid met betrekking tot Chagall is opvallend, omdat hij zich eerder nooit bezighield met de Russische kunstenaar. Schriek studeerde in 1996 af aan de Kunstacademie en werkte daarna vijftien jaar als kunstenaar. 'Op de academie was weinig aandacht voor het werk van Chagall. Mijn eigen werk is in een heel andere stijl. Ik bewonder grote meesters als Bram van Velde en Alfred Manessier.' Schriek ging in 2006 bij Galerie Wuyt werken, die hij drie jaar geleden overnam en omdoopte tot Iris & Schriek: 'Iris is de naam van het vierde dochtertje van mijn vriendin. Zij werd nooit erkend door de vader. Toen zij 5 was, vroeg ze me of ik haar papa wilde worden'.

In de tien jaar dat Schriek zich tussen het werk van Chagall begaf, ontstond zijn fascinatie voor de werkwijze van de kunstenaar. 'Zijn kleurgebruik is uniek.' Ter illustratie noemt hij de twaalf

'Monsters van de Notre-Dame' (1954).
Volgende pagina's:
'Soiree' (1963).
'Engel van het licht' (1960).

glas-in-loodramen van het Hadassah Ziekenhuis in Jeruzalem, waar litho's van zijn gemaakt. 'Chagall gebruikt in die ramen de drie primaire kleuren rood, geel en blauw. Volgens de kleurencirkel van Itten moet je al deze kleuren kunnen mengen. Hij bevat echter een fout: als je rood en blauw mengt krijgt je geen goed paars.

'Chagall had dus niet zoveel met die kleurencirkel. Volgens hem kon je veel beter kijken naar de regenboog, die de natuurlijke organisatie van kleuren weergeeft. Dat zie je terug in de lichte kleuren van zijn ramen. Tijdgenoot Picasso zei eens tegen Matisse: "Als jij doodgaat, is er nog maar een iemand die alles weet van kleur". En dat was Chagall.'

Schriek haalt twee werken van vogels tevoorschijn. 'Dit is de conclusie van de twaalf ramen van Jeruzalem. Als je ze naast elkaar zet, kijken de vogeltjes naar elkaar. Het ene is rood en staat voor het ego: carrière maken, kinderen, huis. Het andere is de overdenkende kant. Het ego zegt: het gaat goed, maar ben jij er om mij eruit te trekken als het tegenzit? De overdenkende kant stelt daar tegenover: als ik een beetje te soft word, ben jij er dan om mij een schop onder mijn kont te geven? Het ego speelt meer een rol als je jonger bent, de overdenkende kant als je ouder wordt.'

Huishoudster

Marc Chagall werd op 7 juli 1887 geboren in het Wit-Russische dorp Vitebsk. Hij was de zoon van een haringhandelaar en kwam uit een arm Joods gezin. In 1910 vertrok hij naar Parijs, wat een cultuurschok moest zijn geweest. 'Hij begaf zich ineens in de grote stad, waar de vrouwen in korte rokken liepen en de vrijheid hem omarmde. Heel anders dan het arme dorp dat hij gewend was; daar waren de mensen arm en ging men in het zwart gekleed.'

'Hij beeldt zichzelf en Bella af als monsters en ook als geliefden'

Chagall keerde in 1914 terug naar Vitebsk om zijn verloofde Bella Rosenfeld te bezoeken. Omdat op dat moment de Eerste Wereldoorlog uitbrak, kon hij pas in 1923, nadat hij getrouwd was met Bella, weer terug naar Parijs. Dat Chagall en Bella zich daar aanvankelijk als vreemden voelden, is volgens Schriek te zien in *Monsters van de Notre-Dame*, een werk dat in 1954 gepubliceerd werd in het Franse kunsttijdschrift *Derrière Le Miroir*. 'Chagall beeldt zichzelf en Bella af als monsters, *aliens*, van de Notre-Dame. Tegelijkertijd zijn ze ook geliefden. Om hen heen zie je de Notre-Dame, de Sacre-Coeur en de Opéra Garnier, waarvan hij het plafond beschilderde.'

In 1944 stierf Bella, Chagalls grote liefde en muze. Chagall bleef achter met hun enige dochter, Ida. 'Bella wist dat Chagall niet zo goed voor zichzelf kon zorgen en voordat ze overleed, regelde ze een huishoudster: Virginia. Zij was meer als een zorgzame moeder voor hem. Ze vond het niet zo fijn om met een kunstenaar samen te zijn en verliet hem. Chagall trouwde vervolgens met zijn volgende huishoudster: Valentina oftewel Vava. Zij was vooral zijn zakenpartner en zorgde dat Chagall tot zijn dood heel hard werkte. Chagall is dus nooit alleen geweest. Waarschijnlijk kon hij dat ook niet, alleen zijn.'

Discussiëren

'Chagall voelde zich graag verbonden met anderen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de glas-in-loodramen die hij vlak na de Tweede Wereldoorlog maakte voor de Sint-Stefanuskerk in Mainz. Het was een vergevingsdaad, een verzoening. Dat tekent zijn wij-gevoel.' Zo is op de litho *Without face* (1966) volgens Schriek goed te zien dat Chagall ook zeer begaan was met Matisse. 'Je ziet een dubbel gezicht, de knipsels van Matisse, een viervoetig dier, een vis, de zieke Matisse en de dochters van Matisse en Chagall. Matisse was ernstig ziek en maakte zich zorgen om zijn dochter: wat moet er met haar gebeuren als ik er niet meer ben? Dat vond hij vreselijk.

'Om haar en zichzelf te beschermen, nam hij steeds meer afstand van haar. Op de litho kijkt hij dan ook weg. Chagall was begaan met Matisse en begreep hem; natuurlijk wil je graag dat het goed gaat met je kinderen. Vandaar de vis van hoop. Het dier staat met alle vier de poten stevig op de grond. Daarmee zegt Chagall: zoek contact met je dochter, voordat het te laat is.'

Chagall overleed zelf in 1985 en werd 97 jaar oud. Maar die biografische gegevens vindt Schriek eigenlijk niet zo interessant. 'Die vind je ook op Wikipedia. De verhalen die ik vertel, staan niet op internet.' Hij veert op. 'Wist je bijvoorbeeld dat Jean-Paul Sartre een hekel had aan het werk van Chagall? Dat had te maken met Chagalls kleurgebruik. Sartre hield niet van roze. Roze hoorde niet bij kunst, vond hij.

'Over het werk van Chagall kan ik honderden verhalen vertellen. Het zijn interpretaties. Natuurlijk valt daarover te discussiëren, maar dat maakt het juist interessant. Een waarheid is er niet. Gelukkig niet. Chagall vertelde zelf nooit wat over zijn werk, maar hij stopte er wel bepaalde symbolen en boodschappen in waaraan je een uitleg kunt geven.' Er is één werk waar Schriek nooit iets over vertelt. 'Het is vrij simpel, maar prachtig: *Engel van het licht*, gemaakt in 1960. Het lijkt donker en zwaar, maar naarmate je er langer naar kijkt wordt het steeds lichter. Een geweldige manier van kleurgebruik. Ik zeg er niks over, omdat ik er te veel binding mee heb. Het verhaal bestaat wel, maar dat houd ik voor mezelf.'

Per 1 juni 2017 heeft Galerie Iris & Schriek een grotere locatie: Nieuwe Spiegelstraat 11a in Amsterdam.

